

FENYES

A Magyar Elem S Ellenesei

1860

VE RI
TAS

A

MAGYAR ELEM

S

ELLENESEI.

IRTA

FÉNYES ELEK.

PEST,
NYOMATOTT WODIANER F.-NÉL.
1860.

Előbeszéd.

A birodalmi tanácsnak 21 tagból álló választmánya, mely az 1861-ki budget tárgyalására vala megválasztva, augusztus hó első napjaiban üléseit megkezdvén: a bécsi politikai lapok nagyobb részben, az augsburgi „Allgemeine Zeitung"-ot chorusokba vevén, rögtön nagy zajt ütöttek, hogy a választmány egyik magyar tagja, gr. Széchen, a magyarok hisztóriai jogaira vonatkozó *Memorandumot* készített, s e Memorandumot a választmány többsége pártolni hajlandó. Hogy tehát e Memorandumnak semmi következménye ne legyen, jónak latták azt megtámadni, mielőtt látták volna ezt, vagy csak azt tudták volna, hogy bizonyosan létezik.

Ennélfogva egyik lap a magyar elemet kicsinylette, mely figyelmet sem érdemel; másik a magyar alkotmányt halottnak nyilvánitá, melyet galvanisálni igen, de életbe hozni többé nem lehet;

harmadik a magyar Memorandumot pártoló többségét a választmánynak „hochtory," „aristocrata" s „clericalis" pártnak gyanusitá, negyedik a Magyarországban lakó nem-magyar nemzetiségeket hivá fel, hogy ellenezzék e Memorandumot, mert a magyarokat nyelvüktől akarják megfosztani.

Mindnyájan pedig szabadabb sajtót óhajtottak, hogy a magyarok igényeinek sikeresebben ellenállhassanak. Azonban gyanusitásokra elég szabad szó engedtetvén nekik: szabadjon nekem is ezekre egész higgadtsággal röviden válaszolni.

Pest, aug. 12. 1860.

A szerző.

A bécsi birodalmi tanács egyik ülésében ifj. Majláth György birodalmi tanácsos urnak azon nyilatkozatára, hogy Magyarországnak minden állandó lakosa magyar, az augsburgi „Allgemeine Zeitung“ s ennek pártja, azon okból, mivel Magyarországban a magyaron kivül más nyelv és nemzetiség is létezik, nagyon feljajdult, e nyilatkozatot különösnek és igazságtalannak találta; s már levelet is iratott magának, hogy Nagy-Kikindán a szerbek Majláth György ur e nyilatkozata ellen ünnepélyesen tiltakoztak, s a magyar háromszinű zászlót közhelyen megégették.

Hogy e kikindai eset csupán az „Allgemeine Zeitung“ költeménye, ez már hitelesen be van bizonyítva. Erről tehát nincs mit szólnunk. De ellenkezőleg mi meg azon nem tudunk eléggé csudálkozni, hogy miképen találkozhatik oly tudós juris doctor, ki Majláth György urnak e nyilatkozatán, mely államjogi szempontból egészen természetes és czáfolhatlan, fen tud akadni. Vagy a közjognak Európában csak Magyarországon van más értelme? Hiszen a köztörvény mind jogokra, mind kötelességekre nézve, egy államban

FENYES

A Magyar Elem S Ellenesei

1860

VE RI
TAS

A

MAGYAR ELEM

S

ELLENESEI.

IRTA

FÉNYES ELEK.

PEST,
NYOMATOTT WODIANER F.-NÉL.
1860.

nem az öszves más nemzetiségknél is tetemesen erősebb, s az öszves népességnek absolut többségét teszi; mert a földbirtok túlnyomólag, azaz ¾ részben a törzsökös magyarság kezén van: mert a polgárság közt (ide értvén tudniillik nemcsak a volt királyi, hanem a volt püspöki és szabadalmas városokat is), mely ismét a kézműi iparnak, kereskedésnek képviselője, magyar ajkúak legszámosabban vannak; mert a magyar testalkatra nézve is erős, ép, egészséges, katonának termett faj; nyilt eszű, minden más nemzetiség és vallás irányában példa nélkül türelmes; s végre szellemi műveltségre nézve is egy hazai testvér-nemzetiség sem haladja felül.

Ezen előszámlált tulajdonok közül egyikkel, másikkal más magyarországi nemzetiségek is dicsekedhetnek, de öszvevéve e tulajdonokkal csak a törzsökös magyarság birván, lelkiismeretes igazsággal elmondhatjuk, hogy a magyar szent korona területén a magyar elemnek mind anyagi, mind szellemi szempontból túlsúlya van. S ezért, ha 1000 éves hisztóriai jogon nem kellene is Magyarországot Magyarországnak nevezni, hanem most lennénk kénytelenek ez országnak

valamely benlakó nemzetiség után nevet adni, e nevet igazságosan csak a magyar elem kölcsönözhetné.

Lássuk már most az említett tulajdonokat egyenként, névszerint pedig azt, hogy a törzsökös magyarság az ország népességének túlnyomó vagyis absolut többségét teszi.

A népesség kiszámításában alapul vettem az 1857-ki országos öszveirást. E szerint a magyar szent korona területén következőleg állott a népesség:

Magyarországban	9.580,576	fő
Erdélyben	2.173,704	„
Horvát- s Tótországban	851,516	„
Dalmátországban	415,628	„
Katonai végvidéken	1.062,072	„
Öszvesen	14,083,496	„.

Mivel pedig ugyancsak az 1857-ki országos öszveirás szerint az egész osztrák birodalom népessége, levonván belőle az elvesztett Lombardiát, 34.000,000 lelket tett, világos, hogy a magyar korona országainak népessége csaknem felét teszi az öszves birodalom népességének. Sőt ha Galiciát is, melyet Lengyelország felosztása alkalmával az uralkodó-ház a magyar korona volt jogánál fogva vett birtokba, 4.000,000 lakóival ide számítjuk: úgy a magyar koronai birto-

VE RI
TAS

A MAGYAR ELEM S ELLENESEI.

IRTA

FÉNYES ELEK.

PEST,
NYOMATOTT WODIANER F.-NÉL.
1860.

1.105,208 tót	ajkú		
366,019 szerb	„		
314,275 rusnyák	„	1.867,290	
51,360 horvát	„		
30,128 vindus	„		

Öszvesen 12.050,921 lélek.

Ebből láthatjuk, hogy a legterjedtebb nemzetiségek is, mint a román vagy szláv, egyenként véve számilag közel sem járnak a magyar ajkuakhoz; sőt 12.050,921 népesség közt 7.066,056 magyar ajkúnak, 4.984,865 nem-magyar ajkú állván szemben, világos, hogy Magyar- és Erdélyországban, hol 1850 előtt magyar volt a hivatalos nyelv, a magyar elem túlnyomó absolut többséggel bir.

E szerint, ha az april 19-ki császári nyiltparancs értelmében azon remény, hogy a magyar országgyülés s a vármegyék szerkezete a szükséges módosítással vissza fognak állíttatni, teljesedésbe megyen : épen nem igazságtalan, sőt nagyon természetes óhajtás, hogy hivatalos nyelvnek az fog választatni, mely a nemzet legnagyobb részének sajátja.

Igaz ugyan, hogy az augsburgi „Allgemeine Zeitung“ s ennek pártja teljességgel nem szeretné, hogy Magyarországban magyar legyen a hivatalos nyelv, mert ugymond, Magyarországban milliók vannak, kik a magyar nyelvet nem

értik, s ezekre a magyar nyelvet tolni, zsarnoki erőszak nélkül nem történhetnék meg.

Ez ellenvetés, vagy igazán szólva, izgatás, ha más oldalról jőne, s ha például Franciaországról mondatnék, nem volna oly feltünő, de ha Magyarországban 7 millió magyarnak nyelvét 5 millió nem magyar ajkúra erőszak nélkül nem lehet ráparancsolni, ugyan mikép okadatolja ezen párt azon tüneményt, hogy az osztrák birodalomban 34,000,000 népesség közt 7 millió németnek nyelvét kelletik 27 millió nem németnek közügyekben használni?

Melyik részen van itt a nagyobb aránytalanság?

A magyar elemnek tehát absolut többsége van a magyar szent korona területén, s e túlsúly még avval is nevekedik, hogy a törzsökös magyarság egy zárt tömeget képez, mely nem oszlik el egymást alig értő alfajokra, s nálunk a székelyek, kunok, palóczok, gőcseiek, ormándiak s a többi magyarok dialectust tekintve nagyon keveset különböznek, ugy hogy a csalóközi magyar minden akadály nélkül megérti a tőle 100 mérföldre lakó székelyt; az irásnyelv pedig mindenütt egyforma.

Ellenben a magyar korona országaiban lakó kisebb testvérnemzetiségek már élesebben elválasztatnak a különböző dialectusok által. Pél-

dául a németeknél a szászok, a nyitra és vasmegyei krikehájok, a sopron és vasmegyei hienczek beszédközben csak nagy nehezen érthetik meg egymást. S a magyar koronához kapcsolt Horvát-, Tót- és Dalmátországok kivételével, a fenmaradt 1,867,290 szláv nemzetiség egymástól tetemesen különböző fajokra oszlik el, például tótokra, szerbekre, russnyákokra, horvátokra, vindusokra, kiknél nemcsak számos egymástól eltérő tájbeszédek divatoznak, hanem részben az irásnyelv is különbözik, sőt ugyanegy faj irásmodjában egyik cyrill, másik deák betükkel él. Innen az igazságügyi miniszter, legközelebbi rendeletében, mely a törvénykezésben a különféle nyelvek használatát szabályozza, kénytelen volt meghagyni, hogy a russnyák nyelven beadott folyamodványokban, végzésekben nem cyrill, hanem deák betük használtassanak.

A magyar elemnek a számi többségen kivül nagy túlsúlyt ád az is, hogy a földbirtok nagyobbára, azaz $^{3}/_{4}$ részben a törzsökös magyarság kezén van.

Igy Magyarországban s a hozzá kapcsolt tartományokban Erdélyen kivül használható föld van 39,749,336 hold, holdját 1600 □ ölével számitván. E mennyiségből a volt urbéresek 250,000 állomány után birnak 12,500,000, a szabad kerületek, királyi és szabadalmas városok polgárai

2,450,000, a végvidéki katonák 5,057,560 holdat, a többit pedig, ugymint közel 20,000,000 holdat, a nemesség allodialis tulajdonul birja.

Ugyde a nemesség, tekintet nélkül arra hogy birtokos-e vagy nem, általjában túlnyomó részben magyar ajkú, mert 1840-ben magyar ajku nemes 464,703, szláv 58000, román és német 21666 találtatott. Azonban a birtokos nemesség még nagyobb arányban magyar ajku. Igy legközelebb a vármegyékben a 100 holdon felüli birtokosokat névszerint összvegyüjtögetvén, bár még egészen készen nem vagyok, de nagy hihetőséggel a 100 holden felüli birtokosok számát 12,000-re becsülhetem, kik közt 500 sincs, ki nem magyar ajkú volna. Ennélfogva a nemesi allodialis fekvő birtokok legalább $^{9}/_{10}$ részben magyar ajkuak által biratnak.

Lássuk már most a volt urbéresek arányát. A 250,000 állományból magyar ajkúakra 148,500 esik, s igy az urbériségnek $^{3}/_{5}$ része. Pedig az arány jóval feljebb rug, ha meggondoljuk, hogy a magyar ajkuak által birt urbéri állományok általjában nagyobb kiterjedésüek, mert a magyar vidékeken föld sok, munkás kéz pedig kevés lévén, az állományok illetősége pazarul adatott ki. Csak tekintsünk Csongrád, Békés, Csanád vármegyékre, a komáromi s esztergomi rendezetlen érseki állományokra, Czeglédre stb., tüstént kivilágLik, hogy a birtok-

arány a magyar ajku volt urbéresekre még kedvezőbb, mint fentebb számmal kitettük.

Ellenben a végvidéki katonai földbirtokokból csak kevés van magyar kézen, miután magyar ajkú végőrök csupán a német-bánáti végezredben laknak.

Hanem a szabad kerületek és szabad királyi s kiváltságos városok földterületei ismét nagyobb részben magyar ajkuak kezén vannak; mert a Jász-Kun kerületek, Hajduvárosok egészen magyarok, a királyi és kiváltságos városok közt is épen a magyar ajkuak birnak legnagyobb földterülettel, mint Debreczen, Szeged, Szabadka, Kecskemét, Nagy-Kőrös, sat.

Mindent összevevén tehát, bizvást elmondhatjuk, hogy a magyarországi fekvő birtok $^3/_4$ része magyar ajkuak kezén van. És ez nagy sulyt és fontozságot ad a magyar elemnek. Ugyanis Magyarország földmivelő ország levén, itt nem a gyár s kézműiparban, hanem a földmivelésben fekszik a fő erő. Itt a földmivelés forrása a vagyonosságnak, s miután a vagyonosság értelmiséget szül, tehát közvetve az értelmiségnek is.

S ha igaz az, hogy rendesen a föld, mivel ez egyik országból a másikba nem oly könnyen átköltöztethető, mint például a kereskedésbe fektetett pénz, avagy mesterség — a birtokosban is magasabb fokozatu hazaszeretetet fejt ki: már csak

e körülmény kimondhatatlan súlyt kölcsönöz a magyar elemnek, mely a magyar föld $^3/_4$ részét sajátul birván, akarja vagy nem akarja, a „Szózat“ szerint itt neki élni s halni kell.

Azonban a kereskedést, gyár- s kézműipart képviselő szabad királyi, püspöki s kiváltságos városok lakosai közt is számosabbak a magyar ajkuak mint a nem-magyarok. S ezért ha az idegen ajkuak közt egyes gazdagabb kereskedők s iparosok találtatnak is, de mindent összevéve a magyar iparűzők számosabbak levén, nehéz meghatározni, hogy vagyontömegre nézve a túlsúly melyik részre hajlik.

A magyar elem túlsúlyára nézve többek közt azt is előhoztuk, hogy a magyar erős, ép, egészséges, katonának termett faj.

Minden államlakosnak kötelessége levén a hazát fegyverrel is védeni, nem kis fontosságu dolog azt megvizsgálni, hogy melyik népfaj az, mely testi alkatánál fogva katonai kötelességének is legjobban megfelelhet. És itt ismét önkénytelenül a törzsökös magyarság túlsúlyára bukkanunk.

Glatter orvostanár ur Pest-Pilis megyében 1857-ben a katonaállitás eredményét járások szerint öszveállitván, kisült, hogy a budai szolgabirói járásban, melyet jobbára németek laknak, 480 kiállitott ifjú közt csak 69 találtatott

katonaalkalmasnak, holott a tiszta magyaroktól lakott nagykátai járásban már 293 ifju közt 61 katonaképes szemeltetett ki. Ugyancsak Glatter ur megjegyzi, hogy a németifjak többnyire csámpás lábuak, duzzadt nyakuak, de magasságra nézve szálasabbak voltak a magyaroknál s szlávoknál. Legkevesebb katonaalkalmas találtatott a zsidók s aztán a szlávok és németek közt. Ellenben a buzakenyérrel élő községek aránylag legtőbb katonát állitottak, s igy kétségenkivüli dolog az, hogy az ország termékenyebb részén lakó s buzakenyérrel élő magyarság aránylag legtöbb katonát állit fegyver alá.

És ez természetes, mert a törzsökös magyar, még a köznép is tápláló eledelekkel él; bort és nem pálinkát iszik, mely valóságos méreg. Az orvosok épen az elhatalmazott pálinkaitalnak tulajdonitják azt, hogy a különben erős és edzett szláv és román népek közt aránytalanul sok nyomorék és beteges találtatik.

De a magyar katonában az erőteljes testalkat egyszersmind sok erélylyel, lelkesedéssel és világhirű vitézséggel párosul. És én nem emlékszem oly német könyvre, vagy hirlapra, melyben a magyar vitézség ki nem emeltetett volna. Csupán ezelőtt 14 évvel olvastam valami Grosz Hoffinger nevű osztrák iró munkájában azon aljas rágalmat, miszerint a magyarok oly érték-

nélküli katonák, hogy ütközetben a magyar ezredek háta mögött német ezredeknek kell állani, hogy az ellenség elől meg ne szaladjanak. Erre én mindjárt feleltem a Wildner-féle röpiratomban. Megmutattam, hogy a történet minden lapja fényesen meghazudtolja szemérmetlen állitását; idéztem az ausztriai birodalom seregei által vivott ütközetekrőli hivatalos jelentéseket, melyekből kitűnik, hogy a győzelemmel koszorúzott ütközeteket, főleg épen a magyar ezredek vitézsége döntötte el; előhoztam a marengoi csatát 1800-ban, melyet a 3-ik számu magyar huszárezred, Napoleon consularis testőrségét keresztültörvén, már megnyert, midőn azt M e l a s tábornok túlbizakodott hanyagsága ismét elveszté. Felemlitém a caldieroi győzelmes harczot 1805-ben, melyet 5 magyar gránátos zászlóaly s a 32-ik számu magyar gyalogezred dönte el. Felhoztam az európai nemzetek lipcsei ütközetét 1813-ban, s ebben az osztrák hadsereg harcrendjét, melyben testőrségi sereg hiányában 8 magyar gyalogezred képezte a tartalékot. S midőn a „Spectateur Militaire“ cimü francia hivatalos katonai folyóirat hosszasan előszámlálá a 32-ik számu francia gyalogezred számtalan vitéz tetteit, s az európai hadseregeket felhivá, hogy soraikból hasonló ezredet állitsanak elő: az osztrák „Militär-Zeitung,“ melynek szerkesztője bizony nem magyar

volt, a magasztalt francia vitézezred párjául épe a 8-ik számu magyar huszárezredet állitá fel.

A magyar elem túlsúlyát nagyon emeli az is, hogy minden idegen nemzetiség i vallásirányában példa nélkül tü rel-mes, s azért a vele együtt lakó különféle nemzetiségek önkényetesen simulnak hozzá, s rokonszenvüket birja.

Nem szólok azon üldözésekről, melyeket Orosz-, Angol-, Francia-, Spanyolországokban az uralkodó nemzetektől idegen nemzetiségek szenvedni kényteleníttettek. Csak Németországot veszem fel, melynek némely fiai ugy hánykolódnak, mintha nálok találtatott volna fel a különféle nemzetiségek közt az egyenjogúság. Közönségesen tudva van, hogy Németország egész éjszaki részét a kereszténység első századaiban szláv népek lakták. De ha a német krónikákat forgatjuk, borzalom nélkül nem olvashatni, mily véres üldözésekkel s mesterséges fogásokkal kínoztattak ezen népek, csakhogy a német nyelvet felvegyék, mit ha teljesítni nem akaránák, el kellett hazájukat hagyni. A horvát nemzet is hasonló sanyargatások következtében huzódott lejebb dél felé, s foglalta el azon földet, melyet maiglan háborítlanul bir.

Mindezek nem történtek a magyar szent korona területén. A magyar nemzet Ázsiából

kijővén s mostani hazáját elfoglalván, az itt talált idegen ajku népeket nyelvök használatában sohasem háboritá; erőszakkal nyelvére nem téritó; később a Németországból bevándorolt németeknek nemcsak nyelvük használatát meghagyá, hanem ezenkivül oly szép kiváltságokkal s szabad-levelekkel halmozá el, hogy immár a magyarság nagyobb része roszabb polgári helyzetben vala, mint a bevándorolt német elem. Királyaink a magyar nemességet, melylyel legszebb polgári jogok valának kapcsolatban, nemzetiségrei tekintet nélkül osztogatták az érdemeseknek, s maig is egész zárt vidékek vannak, például Máramarosban s Bihar vármegyében a Báródságon, melyek lakosai magyar nemesek ugyan, de azért román ajkuak, s külön-nemzetiségük dacára magyar testvéreikkel a haza közös érdekeiért élni s halni készek.

Általjában a magyar a különféle nemzetiségek közti egyenjogúságot gyakorlatban megtartá, mig azt némely német irók csak a papiroson emlegetik. Hiszen csak a napokban az „Allgemeine Zeitung“-nak egyik tudós berlini levelezője*) nem átallotta pintyőkének csúfolni azon

*) Jul. 30-ki számában e sorok olvashatók: Nur Gimpeln kann es einfallen zu glauben, dass die Ungarn und Polen, wenn wir ihre Nationalitäten herstellten, nicht feindlich und raubgierig gegen uns aufträten.

németet, ki azt hiszi, hogy a magyar és lengyel nemzetiségeknek teljes visszaállitása a német elemre nézve nem lenne káros.

Sőt a magyar csaknem túlságosan figyelmezett a méltányosságra és kiméletre, annyira, hogy a különféle nemzetiségekrei tekintetből a közügyeket deák nyelven századokig vitte, s csak az ujabb időkben kezdé lassan és fokonként országgyüléseken s megyegyüléseken a deák nyelv helyébe saját nyelvét helyezni, miután észrevette, hogy a latin nyelv használata által csak saját nyelvét hanyagolja el, s milliókat megfoszt a hivatalos nyelv érthetésétől, anélkül hogy e túlzott méltányosságból az idegen nemzetiségekre valami haszon háromlanék.

A magyarnak e nemes méltányossága okozta azt, hogy a vele egy hazában élő más nemzetiségek önként és örömmel elfogadják nyelvét. Ennek tulajdoníthatjuk azon sajátságos tüneményt, hogy például az ágostai vallásnak, kiknek túlnyomó része nem magyar ajku, nagyobb tanodákban tanitási nyelvül a magyart fogadták el. Pedig ezt nem parancsolta nekik magyar országgyülés, s a protestans vallás autonomiájánál fogva nem is parancsolhatta, E testvéri méltányosság következménye az, mit a legközelebbi hirlapokban olvastunk, hogy Máramaros vármegyében a román ajkuak 16550 név aláirásával folyamodványt

intézték az igazságügyi minisztériumhoz, hogy nálok a telekkönyvek magyarul vitessenek, miután ők román ajkuak ugyan, de buzgó magyarok, s a magyar nyelven szivesen látják vitetni a közügyeket. Hasonlóul nyilatkoztak a máramarosi ruthenok, s a nagyobbára tót ajkú trencsénmegyei földbirtokosok is.

Ennélfogva sohase csalódott jobban az „Allgemeine Zeitung“ (pedig ez gyakran megtörténik rajta), mint midőn azt jövendőlé, miszerint az igazságügyi minisztériumnak azon rendeletét, mely törvénykezési tárgyakban a magyarországi nemzetiségeknek nyelvük használatát megengedi — a magyarság nagyon rosz néven veendi. Sőt-inkább seholsem üdvözöltetett e rendelet nagyobb őszinteséggel, mint a magyar körökben. Mert kezdetét gyanitják azon korszaknak, melyben mind a nemzetiség, mind a vallás kérdésében, mind a törvény előtt az egyenjogúság nem jogtalanságbani egyformaságot, hanem jogokbani egyenlőséget jelentend.

De a magyar hogy is vehetné rosz néven az idézett igazságügyi ministerialis rendeletet. Hiszen a magyar mindenképen municipalis jogait ohajtja vissza. E municipalis jogoknál fogva pedig ugy sem lehet rá parancsolni egy községre, megyére, vallásfelekezetre sem, hogy saját körében minő nyelven kivánja vinni közügyeit.

Hanem arról meg van győződve, hogy a nyelv használata közügyekben szabadra hagyatván a nem magyar ajkuak nagy többsége önkényt s minden erőltetés nélkül a magyar nyelvet fogadandja el.

Inkább tehát a buzgó németek félnek e miniszteri rendelettől, aggodalmasan előrelátván a német nyelvnek szűkebb körbe való szoríttatását. Legalább a bécsi „Presse" ujságnak egyik pozsonyi levelezője már is kárörömmel s kancsal szemekkel jövendőli, hogy e rendelet nem leend kivihető, mert az egész Magyarországban nincs 13 hivatalnok, ki ruthen vagy román nyelven tárgyalni s végzést hozni tudna. Be szép is volna, ha a hiresztelt nyelv-egyenjoguság hajótörést szenvedne azon — mert a hivatalnokok nem tudják a népek nyelvét! De hát minő nyelvet tudnak? S ha e miniszteri rendelet a fentebbi ok miatt csakugyan ad acta tétetnék, be hosszas és épületes dictiót tartana az „Allgemeine Zeitung" a felett, hogy Magyarországban a nyelv-egyenjogúságot már megkisértette a kormány, de nem lehete kivinni, mert a magyar, román, ruthen saját nyelvét nem tudja.

A milyen békesen megfér a magyar más ajku hontársaival, épen oly keresztényi szeretettel és türelemmel viseltetik ő idegen vallásuak irányában is. Nem tagadhatjuk ugyan, hogy a

setétebb századokban nálunk is történtek sajnálandó vallásbeli üldözések. De melyik európai országban nem történtek ilyenek? Különbség köztünk s más nemzetek közt csak az, hogy mi siciliai estvékre, s nantesi edictumokra Magyarországban nem emlékezünk. S a mi sanyargatás történt nálunk, az is főleg spanyol, belga, olasz, német katonáknak, hadvezéreknek s papoknak felrovandó. Az is különbség köztünk, hogy a magyar katholikus s protestáns már régen visszatért a Megváltónk által parancsolt keresztényi kölcsönös szeretetre; nálunk már régi törvények egyenlő szabad vallásgyakorlatot engednek a katholikusnak ugy mint a protestánsnak vagy görög hitűnek, mig Olasz-, Spanyol- s Németország egynémely tartományában protestánsnak lakni maig sem szabad, vagy legalább polgári jogokkal nem élhet, s megfordítva Svédországban a katholikus játsza ezen alárendelt szerepet.

És e szép keresztényi türelmet a túlnyomó katholikusok clerusának köszönhetjük, mely nevendékeit a legjelesebb fiatalokból választván, felvilágosodottságra, tudományra, keresztényi szeretetre nézve Európának összes clerusa közt mintapéldányul szolgálhat. Nálunk a szó teljes értelmében tisztelendő katholikus papság ugy mint a világiak mindig pártolták protestáns testvéreiket, ha ezeknek törvényes jogai veszélyben forogtak.

Az 1791-ki hires országgyülésen, mely a 26-ik törvényczikkben a magyar protestánsoknak békekötéseken alapuló szabadságait ujabban megerősité, a protestáns követek és mágnások szószólói nyilvánosan megköszönték az akkori hercegprimásnak, Batthyánynak, s a kath. főpapságnak a vallás ügyében történt vitatkozásoknál kitüntetett loyalitását. S később egész az ujabb időkig, országgyüléseken a protestánsok sérelmei tárgyalása közben a protestáns követek mélyen hallgattak — mert jogaik mellett a katholikus követek voltak az előharcosok. Melyik európai országban van erre példa?

Minap olvastam a hirlapokban, hogy Ausztria, Tirol, Krajna s Cseh országokban, több helyen, ha egy protestáns meghal, hol saját egyházuk nincs, más távoli protestáns községbe vitetik eltemetés végett, helyben a közönséges kath. temetőben hely nem adatik, vagy csak oda azon külön elrekesztett helyen adnak szállást, hová különben az öngyilkosokat szokták temetni. Közös temetőt az ausztriai német tartományokban egyet sem tudok. Ellenben Magyarország fővárosában Pesten katholikusok, protestánsok, görög hitüek már rég időktől fogva valamint életben testvériesen együtt éltek, ugy haláluk után is egy temetőben békésen egymás mellett aluszszák az örök álmot.

Még az osztrák főhadiparancsnokság legujabbi rendeletében is, mely a nem-katholikus katonák eltemetését szabályozza, az ily nem-katholikus halottak a közönséges temetőnek sövénynyel elválasztott különszakaszában eltakarítandók, s protestáns halotti beszédeket tartani, protestáns énekeket hangoztatni, sem a katonai kórházakban, sem a temetőkben meg nem engedtetik, valamint protestáns halottak felett a kath. templomok harangjainak megszólalni tilos.

Általjában különös az, hogy a magát igen műveltnek tartó nagy Németországban, melynek felét protestánsok lakják, kik dicsekesznek avval, hogy a protestantismus bölcsője az ő hazájukban van: sem a keresztényi vallástürelem, sem a protestáns vallásszabadság nincs ugy kifejlődve, mint a műveletlennek gúnyolt Magyarországban. S midőn ez utóbbi országban a protestantismus szelleméhez illő tiszta presbyteri rendszer uralkodik: akkor a protestantismus hazájában Németországban a consistorialis rendszer ütötte fel tanyáját. S innen magyarázhatjuk meg azon feltünő eseményt, hogy midőn tavaly a september 2-iki nyíltparancsban a magyarországi protestánsok egyházügyei szabályoztattak, csaknem az összes német sajtó dicsérőleg nyilatkozott a császári patens felett, mely példás szabadelvüséggel szabályozá a magyar protestánsok

ügyét — pedig ez utóbbiak oly sérelmesnek találák ezt, hogy $^{9}/_{10}$ része a magyar protestáns egyházaknak el nem fogadá, hanem ennek visszavételeért ismételve és ujabban folyamodott a trón zsámolyához, miglen ő Felsége törvényszeretetből septemberi nyíltparancsát visszavonni kegyeskedett.

De a keresztényi józan türelemre is, mely a különféle keresztény felekezetek közt uralkodik, száz meg száz szép példát hordhatnánk fel Magyarországban. Itt a katholikus földesurak alapítványokat tettek a protestáns egyházak s iskolák felvirágoztatására; s megfordítva uj kath. templomok építésére protestánsok pénzt adakoztak,épületi anyagokat vittek, stb. S legközelebb az erdélyi lapok dicsekedve említik, hogy a székelyföldön Zabolán a katholikus egyház felépitéséhez a helybeli reformátusok több áldozattal járultak mint más kath. keresztény hívek.

Sőt az izraelitákkal is békében meglakik a magyar, legyen az katholikus vagy protestáns. Csak a napokban szólalt fel a debreceni főrabbi minden hazai lapban, hogy Szabolcs megyében Gyulajon épen a református és görögkatholikus papok voltak a főtényezők egy izraelita imaház felépitésében, köszönő nyilatkozatához hozzátevén azt, hogy hasonló eset még Magyarországban sem fordult elő, hol pedig az izraeliták soha

sem szenvedtek oly üldözéseket mint más európai országokban. Az utóbbi igaz, de azt nem tudta a főrabbi ur, hogy hasonló eset már máskor is adta magát elő, mert tudtomra Balaton-Füreden is a reformátusok maguknak uj templomot építvén, régi templomukat az izraelitáknak ajándékozták.

Ily nép, mely igy cselekszik, csakugyan nem lehet míveletlen, s azért alaposan állíthatám én azt, *hogy a magyar elem túlsúlya a magyar szent korona területén az által is nő, mert műveltségi tekintetben egy vele élő más nemzetiség sem mulja felül.*

Ennek bebizonyítására elég legyen azt felhoznom, hogy a míveltségben előhaladt németség $^8/_{10}$ részben magyar ajku; hogy a volt urbéresek is vagyonosok levén, jó népiskolákat tarthatnak és tartanak; hogy a magyar literatura mindenik közt legerősebb, mert ötévi közép számmal Magyarországban 745 kisebb nagyobb nyomtatott munka jelenvén meg, ebből 613 magyar nyelven adatik ki.

A mondottak után kétségen kivüli tény, hogy a magyar elem a magyar szent korona területén mind anyagi, mind szellemi szempontból véve nagy túlsúlylyal bir. De mi ezt nem azért

kivántuk statistikai számokkal megmutatni, mintha a magyar nyelvet szeretnénk a többi testvérnemzetiségekre erőszakolni, kikkel minden áron békében s testvéri szeretetben élni főtörekvésünk. Épen nem. Csak az „Allgemeine Zeitung“ pártjának akartuk a statistikából megmutatni, hogy azon magyar elem, melyet ők megsemmisíteni s a német nemzet közvéleménye előtt örökös gyanusításaik s piszkolódásaik következtében lealacsonyítani törekszenek, a magyar szent korona területén döntő túlsúlylyal bir. Melynél fogva, ha sikerülne is a magyar koronaországokban lakó testvér-nemzetiségeket egymás ellen felbujtani, mit azonban bizván az illető népek józanságában s tapasztalaton alapuló okulásában, teljességgel nem hiszek: örökké sajnálható pusztitásokra s vérontásokra adhatna ugyan okot, de azért az „Allgemeine Zeitung“ pártja célt még sem érne, hanem Magyarország jövendőjét mindig a magyar elem sorsa döntendi el. . . . .

A magyar elem túlsúlyától a magyarországi nem-magyar ajku nemzetiségek mitsem félhetnek. Mert Magyarország százados törvényei, azaz a municipalis rendszer alapján, a különféle nemzetiségek mindent megnyertek, mit csak nemzetiségük fentartására, fejlesztésére s virágzására kivánhatnak.

Némely lapok ugyan, mint az augsburgi „All-

gemeine Zeitung", az „Oesterreichische Zeitung", az „Ost-Deutsche Post" a „Presse" a birodalmi tanács kebelében származott valami Memorandumról beszélnek. Mi nem tudjuk, hogy van-e ilyen vagy nincs s azért ehhez hozzá sem szólunk, hanem azon vádakat, melyeket a mondott lapok vita alkalmával a magyar nemzet ellen emelnek, hallgatással nem mellőzhetjük.

Egyik azért nem ohajtja, hogy a magyar korona országainak autonomiája visszaállíttassék, mert igy ugymond a birodalom egysége forogna veszélyben: a birodalom egyes országai laza öszszeköttetésbe jővén a központhoz, ezáltal ereje és európai hatalma a külföld irányában csonkittatnék; belül pedig a birodalom lakosainak anyagi és szellemi jóllétét nem lehetne egy közös irányban kifejteni.

Ez okoskodást a háromszázados történet fényesen megczáfolja, annyira, hogy a birodalomra háromolható károk épen akkor állottak elő, midőn a jogalaptól eltérve az egyes országok autonomiája megszoríttatott s helyébe a merev centralisatio kisértetett meg. A magyar korona országai már 3 század óta csupán az uralkodó személye által állottak összeköttetésben a többi ausztriai örökös tartományokkal. És ily személyes unio alatt nemhogy a birodalom egysége felbomlott volna, hanem inkább a legnehezebb

viharokat küzdelemmel ugyan s néha változó szerencsével, de elvégre mindig diadalmasan legyőzte. Ily személyes unio mellett a törökök kiüzettek az országból; a spanyol örökösödési harcz szerencsésen végeztetett be; Mária Therézia alatt a habsburg-lotharingiai ház örökségét a porosz, francia s bajor szövetségek sem változtathatták meg; s I. Napoleon lángesze, mely egész Európát elnyomással fenyegeté, a császári birodalmat is egy időre kritikus helyzetbe hozá, véres háborukba keveré; de a birodalomban lakó, s csupán az uralkodóház által egyesült nemzetek nem csüggedve ujabb harcra keltek, s egyesülve Európa más nemzeteivel mégis megbuktaták azon Napoleont, ki centralisatióban kereste az üdvöt, mely őt mind a külföld mind saját nemzete előtt gyülöletessé tevé. S a magyar korona országainak sértetlenül fenntartott önkormányzata okozta azon tüneményt, hogy 1809-ben I. Napoleonnak a magyar nemzethez intézett s zendülésre felhivó kiáltványa akkor is nyom nélkül enyészett el, midőn az ellenséges seregek már Bécset is megszállották s az ország belsejébe Győrig nyomultak. — Igen, mert akkor a hatalomnak minden szála nem Bécsben volt központosítva, hanem önkormányzati joguknál fogva minden vármegye, sőt minden község szűk köréhez képest tanácskozhatott és végezhetett a közhaza

javáról. 1809-ben tehát az ország önkormányzata mentette meg a birodalmat a feloszlástól; ellenben 1814-ben a szövetséges európai seregek Párist elfoglalván, a merev centralisatióra fektetett Franciaország elbukott.

Az „Ost-Deutsche“ bécsi lap, mely eddig a merev centralisatio mellett küzdött, ugy látszik véleményét kissé módosította 220-ik számában. Már nem alapítja többé a kormány viszonyát Magyarországhoz hóditási jogra, mi valóban veszedelmes kétélü fegyver is volna, hanem e helyett igy nyilatkozik: Bachnak összpontositási eszméje merő chimaera volt; s ha évek folytán, minden kiegyenlitő javaslatot, minden eszmét, mely az akkori miniszteri nézet körén kivül feküdt, vas szigorral el nem nyomtak volna, ma nem állanánk a veszedelmes idők közepette — az államegység alapjai fölött tanácskozásban.“

„Magyarország hisztóriai és sajátszerű jogosultságu ország. Ezt tagadni vagy félreismerni a legnagyobb politikai bűnök közé tartoznék. A mi felett vitatkozni lehet és kell, az ezen igényeknek a mértéke. Itt elválnak az utak, itt elválik az eljárás. Magyarország képviselői a birodalmi tanácsban mindenek előtt Magyarországra, mint egy testre s annak jogaira s igényeire gondolnak. — Mi többiek először is az összes állam viszonyaira gondolunk, s csak azu-

tán Magyarországra. — Minden szabadelmű, becsületes, nem szűkkeblű tekintetektől vezérlett ember örömest fogja Magyarországnak a szabadság, önállás és önkormányzat gazdag és nagy mértékét hagyni, ha Magyarország nemzeti egoismusában nemcsak magára gondolna, legyen bár a többiből s az egészből a mi akar.“

„Mi azt hiszszük, a pillanat, melynek a birodalmi tanács elébe megy, a kölcsönös értesülésre alkalmas lenne, ha minden oldalról jóakaratot hoznának magukkal. Gróf Szécheny Memoranduma, b. Eötvös iratához hasonlóan, választó-vonalt húz a birodalom s Magyarország ügyei közt, azon dolgok közt, mik a központhoz, és azok közt, mik az országhoz tartoznak illetékesen.“

„Elvben mi e felosztással teljesen egyetértünk. De ha a tények gyakorlati megállapításához fogunk, akkor véleményünk szerint első vonalban azon kérdésekkel kell kezdenünk, mik az összes államot illetik, s csak azután menni át a nemzeti egyéniségek és historiai országtestek jogaira. Más szóval: a kiinduló pontnak az egésznek kell lenni. Előbb meg kell állapítani: mi kell Austriának mint államtestnek egységi összefüggésére, hogy mint állam, és pedig hatalmas állam fenmaradhasson és fejlődhessék. Ha annak lényeges foglalatjáról, mik a közös érdekek, tisztába jöttek; ha megállapították, mily formákban

nyerik e közös érdekek megóvásukat és képviseletüket: akkor bizonyosak vagyunk, az országgyülések autonomiáját, a megyei szerkezetet s egyáltalában a belső önkormányzatot illető kérdések végtelenül kevesebb nehézségre akadnak, mint eddig, sőt minden szabadelmű ember gyámolítására számolhatnak, kik eddig a külön törekvéseket bizalmatlansággal tekintették."

„Egyik alapja volt az eddigi magyar államviszonynak, hogy az összes monarchiára néző vonatkozásai nem voltak elvileg elrendezve. Csehország, Galicia királya egyszersmind Magyarország királya is volt. Az összes monarchia, az ausztriai császárság olyas valami volt, mi a magyar alkotmánynak elméletileg nem létezett, de gyakorlatilag megvolt. Ezen ellentét, egy valódi tény s egy elméleti fictio közt sok bajt idézett elő. Most, midőn az országgyülések ujra rendezendők, ezen viszonyokat szintén tekintetbe kell venni, miután hasonlóan történetiekké váltak; s hogy Magyarország, akármily autonomiával szerveztessék, az összállamhoz tartozik, nem csak gyakorlatilag, mi magából értetődik, hanem elvileg is, mit Magyarország alkotmánya eddig ignorált.

„A korábbi viszonyoknak nem kevesebb baja volt az, hogy a birodalom egyik része más szervezettel birt, mint a másik. Magyarország

alkotmányos, parlamentáris formákkal szervezett birodalom volt; a másik résznek semmiféle autonomiája vagy önkormányzása nem volt. A Lajtán túl tehát a bizalmatlanság mindig ébren volt a korona minden lépése irányában, az ellenzéknél mindig készen állott a felriadás, hogy az ország intézményei megtámadtatnak, s a többi koronaország kormányrendszerébe öltöztetik. Hát ismét előálljon ezen dualismus? Nem. Ha a magyar programm szószólói oly jóakarattal vannak az egész, mint hazájuk iránt, akkor nekik az ország központján az államjogi rend homogeneitására kell törekedni, s ha azon intézmények kifejtését, melyek a birodalmi tanács fölállítása által megindultak, épen ugy szivükön viselik mint mi: szükséges, hogy Magyarország szervezete, az összes birodalom szervezetét nyerje alapul.“

Az „Ost-Deutsche-Post“ érdemes szerkesztőjének most idézett értekezésére csak azt válaszolhatjuk, hogy javaslata nyomán sohasem lesz elérve a czél, tudniillik Magyarország megnyugtatása, s ezáltal az összes birodalom erejének és hatalmának megszilárdítása. És miért? Egyszerüen azon okból, mert ő kiindulási pontul a birodalmi tanács által egy még nem létező uj államjog szerkesztését ohajtja, ellenben a birodalmi tanács magyar tagjai csak fenlevő jogalapra támaszkodhatnak.

S ha az „Ost-Deutsche-Post“ szerkesztője jó hiszemmel azt állítja, hogy a bécsi birodalmi tanács Magyarországot illetőleg egy uj államjogot javasolhat ő Fölségének, e botlását csak annak tulajdonítjuk, mert nem ismerte az 1791: 12-dik sarkalatos törvényt, mely a századok óta gyakorlott jogokat ujra megerősíti.

Ellenben a birodalmi tanács magyar tagjai szivesen közremüködnek az austriai örökös tartományok képviselőivel, hogy az apr. 19-ki császári nyíltparancsban megigért autonomiája vagy önkormányzata a mondott tartományok országgyűléseinek, megyéinek és községeinek mielőbb s legnagyobb kiterjedésben életbe lépjen. Mert csakugyan jól mondja azt az „Ost-Deutsche-Post“ hogy 1850 előtt sok bajt szült az, hogy a Lajtán innen más kormányzási rendszer uralkodott mint a Lajtán túl. S hogy a magyar nemzet képviselőiben gyakran bizalmatlanság költetett fel, s aggodalom az iránt, hogy a magyar alkotmányt némelyek az austriai örökös tartományok rendszeréhez szeretnék nyirbálni, szintén igaz; mert hasonló kisérletek csakugyan tétettek és nem egy izben.

Az austriai örökös tartományok autonomiáját a birodalmi tanács könnyebben meghatározhatja, miután gyakorlati élő jogok itt nem állanak utban, s ugy szólván „tabula rasa“-ra

lehet építeni. S a magyarok nemhogy egoisták lennének azt akadályozni, sőt a municipalis rendszernek komoly életbe-léptetését teljes erőből elősegítendik; mert meg vannak győződve, hogy ezáltal a magyar alkotmány is sok megtámadástól óvatik meg; bizonyosan hiszszük, hogy ha egyszer az autonomia vagyis municipalis rendszer az ausztriai örökös tartományok ország- és megyegyülésein, s a községekben behozva leend, ennek még azok is buzgó barátjai lesznek, kik jelenleg legnagyobb ellenségei, s csak a centralisatióban keresik a monarchia üdvét.

Centralisatio és bureaucratia mellett lehet parlament, de ezek csak bádgyadt védbástyái lesznek a valódi polgári szabadságnak, mint ezt Francia- és Poroszország példáiból világosan láthatjuk.

Municipális rendszer az, mely az egyes állampolgárok anyagi és szellemi kifejlődését, az egyes országok jóllétét s az összes monarchia hatalmát rendíthetetlen alapra fekteti. Ez az, mely az egyes polgárokban jogérzelmet, s a külföldiekben bizalmat kelt föl. S ha valami az ausztriai birodalom financialis állapotját megjavítni képes, az egyedül municipalis rendszer, mely jóllétet és megelégedést, olcsó belkormányzatot, külföldön bizalmat s igy hitelt eszközöl.

Ugyan a fenemlített bécsi nagy politikai lapok, mint a „Presse," „Österreichische Zeitung," „Ost-Deutsche Post," a bécsi birodalmi tanács 21 tagu választmányának többségét, mely szerintök a magyarok historiai jogainak életbelépését óhajtja, magyar, aristokrata és clericalis pártnak kereszteli, csakhogy e többséget Németország közvéleménye előtt rosz hitelbe hozza; azt akarván e gyanusítás által megmutatni, hogy ha a többség óhajtása életbe lépend, ugy nemsokára az ausztriai örökös tartományokban is starosták és mágnások fognak garázdálkodni; a feudalismus halottaiból ismét feltámad; s az ultramontánok sötét szelleme minden szellemet lenyűgözend.

E lapok magukat a német párt képviselőiül adják ki; de helyesen kérdi erre a bécsi „Neueste Nachrichten" czímü szintén politikai lap, hogy ki hatalmazta fel őket a német párt képviseletére? mert ha ez igy volna, valóban szégyenleni kellene, hogy a német párt okokból kifogyván, gyanusításokhoz folyamodik.

Mi pedig erre azt jegyezzük meg, hogy ha e lapok csakugyan a német pártot képviselik, ugy mi nem sajnálkozhatunk eléggé, hogy Németországban a német párt előtt az aristocra-

ták és a tisztelendő clerus oly rosz hirben állanak. Talán a „Kreuzzeitung“ és a bécsi „Volksfreund“ működései idegenítették el őt e tisztes néposztályoktól? Meglehet, de nálunk magyaroknál Kreuzzeitung s Volksfreund-hoz hasonló hirlapok nem léteznek. Nálunk az aristocraták, kevés kivétellel (de hol nem akad ilyen?) a szó nemes értelmében a jók jobbjai. Mi magyarok legtöbb nemzeti intézeteinket, főleg s túlnyomó részben aristokratáink hazafiságának s bőkezűségének tulajdoníthatjuk. Nálunk az aristocraták nemhogy a szabadság és törvényesség ellen kereszteshadat soha nem izentek, sőt az alkotmány veszélyeztetése idején a védelemben mindig előharcosok voltak. Nálunk a csupán aristocratákból álló országgyülés (hiszen a királyi városok csak egy szavazattal birtak) még 1848-ban a feudalismus láncait önként, minden külső erőszak nélkül összetörte s a jobbágyokat szabad akaratjokból szabad állampolgárokká tette. Oly tett, melyhez hasonlót Európa más országaiban hiába keresünk! Nálunk a nemesekből álló országgyülés még 1848 előtt a törvény előtti egyenlőséget, a különféle vallások teljes szabadságát fokonként előkészítette, s hogy teljesen keresztül nem vitte, idegen befolyások által gátoltatott.

Igaz, hogy Németországban mi is furcsa dolgokat hallottunk, mert még az oly szabadelvünek híresztelt Poroszországban is a „Preuszisches Landrecht“ egyik szakasza törvényesen tiltja nemes személynek nem-nemes személylyel összekelését, mi ha mégis megtörténnék, a házasság érvénytelennek nyilvánítandó. És e törvényt, mely a 19-ik század s még inkább Poroszország szellemével teljességgel össze nem fér, az országos alkotmány 4-ik szakasza még most sem törli el világosan; miért is épen e hónapokban egy ily vegyes házasságot a két alsóbb törvényszék az alkotmányra hivatkozva érvényesnek, a legfelsőbb törvényszék pedig a Preuszisches Landrecht alapján érvénytelennek nyilvánított.

Azt is olvastuk a napokban, hogy Poroszországban a testőrezredek tisztjei közt, kik számszerént 780-an vannak, csak 8 tiszt van polgári származásu.

Nálunk magyaroknál hasonló esetek még akkor sem történtek, midőn a törvényhozási jogot csaknem kirekesztőleg a nemesség gyakorolta. Nálunk ha nemes férfi vett el polgárleányt, még ő is nemessé lett, s minden nemesi jogokkal felruháztatott.

De a tisztelendő clerus sem áll előttünk oly rosz hitelben, mint a „soi disant“ német párt

